

**O'ZBEK INTERNET DISKURSIDA YANGI BIRLIKLARNING
MA'NO GURUHLARI**

Mirzanazarova Maxliyo Imomnazar qizi
[*mirzanazarovamahliyo2@gmail.com*](mailto:mirzanazarovamahliyo2@gmail.com)

Annotatsiya. *Ushbu tezisda o'zbek internet diskursida faol qo'llanayotgan yangi leksik birliklarning semantik xususiyatlari va ma'no guruhlari tahlil qilinadi. Raqamli kommunikatsiyaning rivojlanishi natijasida o'zbek tilida yangi tushunchalarni ifodalovchi birliklar, o'zlashmalar, internet terminlari hamda mavjud so'zlarning yangi ma'noda qo'llanishi faollashmoqda. Tadqiqotda internet diskursida uchraydigan yangi birliklar mazmuniy xususiyatlariga ko'ra shaxs va faoliyat ishtirokchilari, raqamli kontent, kommunikativ harakat, texnologik jarayon, baholash va emotsional munosabat kabi guruhlariga ajratiladi.*

Kalit so'zlar: *internet diskursi, yangi birliklar, neologizm, leksika, semantika, ma'no guruhi, raqamli kommunikatsiya*

KIRISH

Bugungi kunda internet insonlar o'rtasidagi kommunikatsiyaning asosiy vositalaridan biriga aylanib ulgurdi. Shu bilan birgalikda, u tilning qo'llanish doirasi va shakllariga sezilarli ta'sir ko'rsatyapti. Ijtimoiy tarmoqlar, messenjerlar, bloglar, forumlar va boshqa raqamli platformalarning keng tarqalishi natijasida yangi kommunikativ muhit – internet diskursi shakllandi. O'zbek internet diskursining lingvistik xususiyatlari, xususan, neologizmlar, o'zlashmalar, qisqartmalar, sleng va grafik vositalarning faol qo'llanishi zamonaviy til taraqqiyotining muhim ko'rinishlaridan biridir.

Internet kommunikatsiyasi ta'sirida o'zbek tilining lug'aviy tarkibida yangi tushunchalarni ifodalashga xizmat qiluvchi birliklar paydo bo'lyapti. Ularning ayrimlari boshqa tillardan o'zlashtirilsa, ayrimlari o'zbek tilining mavjud so'z yasash imkoniyatlari asosida shakllanadi. Shuningdek, mavjud birliklarning internet muhitida yangi, ixtisoslashgan ma'nolarda qo'llanishi ham kuzatiladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi o'zbek internet diskursida qo'llanayotgan yangi leksik birliklarni semantik jihatdan guruhlash, ularning qaysi raqamli tushunchalarni ifodalashini aniqlash va yangi birliklar shakllanishining semantik xususiyatlarini ko'rsatishdan iborat.

Internet diskursi va yangi leksik birliklar

Internet diskursi tushunchasi tilshunoslikda nisbatan yangi tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. X. Ismoilov internet diskursi, yozma so'zlashuv nutqi va internet diskursi sintaksisi kabi tushunchalarning ilmiy qo'llanishini tahlil qilib, internet kommunikatsiyasi natijasida an'anaviy yozma va og'zaki nutq xususiyatlari o'zaro kesishadigan yangi kommunikativ muhit shakllanganini ko'rsatadi. Internet diskursining o'ziga xosligi uning tezkorligi, ixchamligi, interaktivligi va multimodalligi bilan bog'liq. Mazkur muhitda til foydalanuvchining kommunikativ ehtiyojiga tez moslashadi. Shu sababli yangi tushunchalarni ifodalash uchun yangi so'zlar, o'zlashmalar, gibrid birliklar, qisqartmalar va mavjud birliklarning yangi ma'nolari yuzaga keladi.

F. Toshtemirov internet kommunikatsiyasi ta'sirida o'zbek tilida yangi so'zlarning shakllanishi, ularning manbalari, yasaliş usullari va qo'llanish doirasini alohida tadqiq etgan. Tadqiqotda internet va ijtimoiy tarmoqlarning o'zbek tilining lug'aviy tarkibiga ta'siri qayd etiladi.

M. G'aniyeva esa internet diskursiga xos neologizmlarning semantik, pragmatik va kommunikativ vazifalarini tahlil qilib, bunday birliklar kommunikativ tezkorlik, ekspressivlik va identifikatsiya kabi vazifalarni bajarishini ko'rsatadi.

Shu o'rinda **yangi birlik** tushunchasini mavjud birlikning internetdagi yangi ma'nosidan farqlash zarur. Masalan, *kanal*, *profil*, *tarmoq*, *obuna*, *kuzatmoq* birliklari internet kommunikatsiyasida faol qo'llanadi, biroq ularning barchasi internet paydo bo'lishi bilan yuzaga kelgan yangi so'zlar emas. Ular ayrim hollarda mavjud leksik birliklarning raqamli muhitda yangi yoki ixtisoslashgan ma'noda qo'llanishini ko'rsatadi. Masalan, *kanal* so'zi internet diskursida muayyan axborotni tarqatishga mo'ljallangan raqamli kommunikatsiya maydonini anglatadi.

Profil foydalanuvchining internet platformasidagi shaxsiy sahifasini, *obuna* muayyan kanal yoki xizmatga qo'shilish jarayonini, *kuzatmoq* esa internetdagi foydalanuvchi yoki sahifa faoliyatini muntazam ko'rib borishni bildirishi mumkin. Demak, bunday birliklarni tadqiq etishda leksik neologizm va semantik innovatsiya tushunchalarini ajratish ilmiy jihatdan muhimdir.

Yangi birliklarning ma'no guruhlari.

Internet diskursidagi yangi birliklarni semantik jihatdan bir necha guruhga ajratish mumkin:

1. Internet va raqamli faoliyat ishtirokchilarini bildiruvchi birliklar.

Bu guruhga *bloger, vlogger, influencer, follower, moderator, admin, xeyter, troll* kabi birliklarni kiritish mumkin. Mazkur birliklar raqamli kommunikatsiyaning turli ishtirokchilarini nomlashga xizmat qiladi. Ularning ayrimlari umumiy iste'mol nutqiga ham kirib bormoqda. Ushbu guruhning muhim xususiyati shundaki, an'anaviy jamiyatdagi shaxs nomlaridan farqli ravishda ular virtual kommunikatsiyadagi maqom, faoliyat yoki xatti-harakatni ifodalaydi.

2. Raqamli kontentni bildiruvchi birliklar.

Bu guruhga *kontent, podkast, strim, reels, story, mem, livestream* kabi birliklar mansub. Ular internetda yaratiladigan, joylashtiriladigan yoki tarqatiladigan axborot mahsulotlarining turli ko'rinishlarini nomlaydi. Masalan, *kontent* so'zi internet muhitida matn, rasm, audio, video kabi turli axborot mahsulotlarini umumlashtiruvchi atama sifatida faol ishlatiladi. *Mem* esa internetda muayyan g'oya yoki holatni hazil, kinoya yoki obrazli shaklda ifodalovchi raqamli birlik sifatida shakllangan.

3. Virtual kommunikativ harakatlarni bildiruvchi birliklar.

Internet muloqotida axborotni yuborish, saqlash, tarqatish, belgilash yoki foydalanuvchi bilan aloqa o'rnatish kabi harakatlarni ifodalovchi birliklar ham faol qo'llanadi. Masalan, *tag, mention, ban, spam, skrinshot, download, upload* kabi birliklar muayyan raqamli harakat yoki jarayonni nomlaydi. Bu birliklarning ayrimlari o'zbek tilida boshqa vositalar bilan birikib, yangi fe'l va fe'l birikmalarini hosil qiladi. Shu sababli ular nafaqat semantik, balki morfologik

moslashuv nuqtayi nazaridan ham qiziqarlidir.

4. Baholovchi va emotsional mazmun bildiruvchi birliklar.

Internet diskursining o'ziga xos jihatlaridan biri foydalanuvchining munosabatini qisqa va ta'sirchan ifodalash imkoniyatidir. Shu sababli *krinj, hayp, xeyt, viral, feyk, spoyler* kabi birliklar keng qo'llanmoqda. Mazkur birliklar predmet yoki hodisani nomlash bilan birga unga nisbatan ijobiy, salbiy yoki kinoyaviy munosabatni ham ifodalashi mumkin. Shuning uchun ularni funksional-semantik jihatdan baholovchi leksika sifatida ham ko'rib chiqish mumkin.

5. Raqamli texnologiya va jarayonlarni ifodalovchi birliklar.

Bu guruhga *gadget, smartfon, devays, platforma, akkaunt, profil, interfeys, format, update, server, login*¹ kabi birliklarni kiritish mumkin. Ularning asosiy vazifasi internet va axborot texnologiyalariga oid tushunchalarni nomlashdan iborat. Bunda o'zlashma birliklarning o'zbek tilida qo'llanish jarayonida fonetik, morfologik va semantik moslashuvi kuzatiladi. Ayrim birliklar esa vaqt o'tishi bilan tor texnik ma'nodan chiqib, kundalik nutqda ham faol qo'llanadigan leksik birliklarga aylanmoqda.

Xulosa

O'zbek internet diskursida yangi leksik birliklarning shakllanishi zamonaviy kommunikativ ehtiyojlar bilan bevosita bog'liq. Ularni semantik jihatdan shaxs va faoliyat ishtirokchilari, raqamli kontent, kommunikativ harakatlar, texnologik jarayonlar hamda baholovchi-emotsional birliklar kabi guruhlarga ajratish mumkin.

Internet diskursidagi leksik yangilanishning muhim xususiyati shundaki, unda yangi o'zlashmalar bilan bir qatorda o'zbek tilidagi mavjud birliklarning yangi ma'no va funksiyalarda qo'llanishi ham kuzatiladi. Demak, raqamli kommunikatsiya o'zbek tilining lug'aviy tarkibini yangi birliklar bilan boyitish bilan birga, mavjud birliklarning semantik imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim omil sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Umuman olganda, internet diskursi o'zbek

¹ Zaynobidinova I. Yoshlar tilida neologizmlarning paydo bo'lishi va ularning lingvistik tahlili. Modern education and development.

tilining yangi leksik-semantik qatlamlari shakllanishiga ta'sir ko'rsatayotgan dinamik maydon bo'lib, undagi innovatsion birliklarni semantik guruhlar asosida tadqiq etish zamonaviy o'zbek tilining rivojlanish tendensiyalarini aniqlash uchun muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ismoilov X. O'zbek internet diskursini tadqiq etish masalalariga doir. – Sharq filologiyasi jurnali, 2025, 5(04), 145–152.
2. Nuriddinova M. Ijtimoiy tarmoqlarda qo'llanilayotgan neologizmlar (ingliz va o'zbek tillari misolida) <https://doi.org/10.70728/b.series.v08.i02.078> .
3. Satimova D. Ingliz va o'zbek tillarida lisoniy substandartning turli diskurslardagi pragmatik, lingvokulturologik va sotsiolingvistik tahlili. Filologiya fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati.
4. Toshtemirov F. **Internet kommunikatsiyasi ta'sirida o'zbek tilida yangi so'zlarning shakllanishi.** – *Tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g'oyalar*, 2026.
5. **G'aniyeva M.N.** *Internet diskursiga xos neologizmlarda funktsionallik va tarjima muvofiqligi.* – **Science Time**, 2026, 4(2), 622–627. DOI: 10.66345/stj.v4i2.5174.
6. Yuldashev F. va boshqalar. Neologisms in English-Russian-Uzbek Digital Discourse:
7. Zaynobidinova I. Yoshlar tilida neologizmlarning paydo bo'lishi va ularning lingvistik tahlili. Modern education and development. 2026.